

ISSN 2786-5622 (Print)
ISSN 2786-5630 (Online)

Міністерство освіти і науки України
Запорізький національний університет

Заснований
у 1998 р.

Суб'єкт у сфері друкованих медіа – Запорізький
національний університет (вул. Університетська,
буд. 66, м. Запоріжжя, 69600, znu@znu.edu.ua,
тел. +38 (061) 228-75-08).

Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа:
Рішення Національної ради України з питань
телебачення і радіомовлення № 2607
від 29.08.2024 року.
(ідентифікатор медіа – R30-05409)

Мови розповсюдження:
українська, англійська, польська, німецька,
італійська, литовська, французька,
болгарська, румунська.

Адреса редакції:
Україна, 69095,
м. Запоріжжя,
вул. Університетська, 66, корп. 4, ауд. 323

Телефон
для довідок:
+38 066 53 57 687

Педагогічні науки: теорія та практика

№ 3 (55), 2025

Видавничий дім
«Гельветика»
2025

DOI Педагогічні науки: теорія та практика

<https://doi.org/10.26661/2786-5622>

DOI № 3/2025

<https://doi.org/10.26661/2786-5622-2025-3>

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet вченою радою ЗНУ (протокол засідання № 3 від 30.09.2025 р.)

На підставі Наказу Міністерства освіти і науки України № 886 від 02.07.2020 р. (додаток 4) журнал включено до Переліку наукових фахових видань України категорії «Б» у галузі освіти (А1 – Освітні науки, А4 – Середня освіта (за предметними спеціальностями), А5 – Професійна освіта (за спеціалізаціями).

До 25 березня 2021 р. журнал виходив під назвою «Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки». У зв'язку зі зміною назви журналу було внесено відповідні зміни до Переліку наукових фахових видань України на підставі Наказу Міністерства освіти та науки України № 735 від 29.06.2021 р. (додаток 3). Журнал індексується в міжнародних наукометричних базах даних Index Copernicus (Польща), Norwegian Register for Scientific Journals, Series and Publishers (Норвегія) та ERIH PLUS (Норвегія). Національною бібліотекою України імені В.І. Вернадського прийнято на репозитарне зберігання номери наукового видання «Педагогічні науки: теорія та практика», які представлені на порталі в інформаційному ресурсі «Наукова періодика України».

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

РЕДАКЦІЙНА РАДА:

Головний редактор

– Локарева Г. В., доктор педагогічних наук, професор

Відповідальний редактор

– Турбар Т. В., кандидат педагогічних наук, доцент

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Андрєєв А. М.

– доктор педагогічних наук, доцент

Басик Г.

– доктор соціології, старший викладач (Швеція)

Богданов І. Т.

– доктор педагогічних наук, професор

Гура О. І.

– доктор педагогічних наук, професор

Гуренко О. І.

– доктор педагогічних наук, професор

Довга Т. Я.

– доктор педагогічних наук, професор

Іваницький О. І.

– доктор педагогічних наук, професор

Клопов Р. В.

– доктор педагогічних наук, професор

Кукоє К.

– доктор психологічних і педагогічних наук, професор (Румунія)

Литвинова С. Г.

– доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник

Лопес А.

– доктор філософії у педагогічних науках, професор (Португалія)

Марушкевич А. А.

– доктор педагогічних наук, професор

Мірошніченко О. А.

– кандидат педагогічних наук, доцент

Новіцька І. В.

– кандидат педагогічних наук, доцент

Павленко О. О.

– доктор педагогічних наук, професор

Павлюк Є. О.

– доктор педагогічних наук, доцент

Пахомова Т. О.

– доктор педагогічних наук, професор

Пономаренко О. В.

– доктор педагогічних наук, професор

Сущенко А. В.

– доктор педагогічних наук, професор

Сущенко Л. О.

– доктор педагогічних наук, професор

ISSN 2786-5622 (Print)

ISSN 2786-5630 (Online)

© Запорізький національний університет, 2025

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Батюк Л. В. <i>ВИЩА ОСВІТА США: ІСТОРИКО-РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ, ТЕНДЕНЦІЇ ТА СТАТИСТИКА</i>	9
Курчатова А. В. <i>ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗКРИТТЯ МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ СУПЕРВІЗІЇ В ОСВІТІ</i>	27
Фролов Д. О., Гаращенко А. П. <i>ЕМПІРИЧНИЙ АНАЛІЗ ВІЗІЇ ПЕДАГОГІВ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ ЩОДО СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВ STEM-ОСВІТИ</i>	35

РОЗДІЛ II. ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ (З ГАЛУЗЕЙ ЗНАНЬ)

Гирич З. І. <i>ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ КАТЕГОРІЙ ДІЄСЛОВА ІНЖЕНЕРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА ТЮРКСЬКИХ МОВАХ</i>	42
Дубляк О. О. <i>КРИТЕРІАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ МОНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ЗАСОБАМИ МЕДІАОСВІТИ</i>	50
Любар Р. О. <i>РОЗВИТОК СПІВАЦЬКОГО СЛУХУ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОЇ ПІДГОТОВКИ</i>	55
Мандюк А. Р. <i>ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ФІЗИКИ УЧНЯМ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ</i>	60
Руденко Н. П., Боть Л. П., Марценішко В. О. <i>ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК СТУДЕНТІВ ЗВО НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ</i>	67
Турченко Г. Ф., Тоцька С. І. <i>ВИВЧЕННЯ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ ТА СУЧАСНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (2014 – 2024 РР.) У ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ІСТОРІЇ ТА ЗНО/НМТ</i>	73
Шевцова Л. С. <i>ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ ОВОЛОДІННЯ МОВЛЕННЯМ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-СЛОВЕСНИКІВ</i>	83
Шульга Л. М. <i>ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ МИСТЕЦЬКОЇ ТА ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТНІХ ГАЛУЗЕЙ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ</i>	89

РОЗДІЛ III. КОРЕКЦІЙНА ПЕДАГОГІКА

Барна Х. В., Чекан О. І. <i>ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РИТМІКИ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД ДО КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ</i>	96
---	----

РОЗДІЛ IV. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Богуславський В. В. <i>ІННОВАЦІЙНА ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА ДЛЯ ЕКСТРЕМАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ: МОДЕРНІЗОВАНИЙ ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ БЛОК ДЛЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ</i>	103
Вольгушин Д. С. <i>ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МЕНЕДЖЕРІВ ІТ-КОМПАНІЙ</i>	111

Гадалін М. С.	<i>ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УНІВЕРСИТЕТАХ СЛОВАЧЧИНИ</i>	116
Гудзенко О. Г., Фаст О. Л.	<i>РЕЗИЛЬЄНС-ПІДХІД ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ</i>	122
Євтифіїв А. С., Резнік С. М.	<i>ОСОБЛИВОСТІ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ З ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ ДО ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ</i>	132
Lytvynenko Н. М.	<i>DEVELOPING COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE LAW BACHELORS IN FOREIGN LANGUAGE CLASSES</i>	138
Пришупа Ю. Ю., Конопляник Л. М., Березнікова Н. І.	<i>АКТИВІЗАЦІЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ЛЕКСИКИ У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОГО АНГЛОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ</i>	144
Рало Г. О.	<i>ОСОБЛИВОСТІ ЕФЕКТИВНОГО ОПАНУВАННЯ ЧИТАННЯ НОТ З АРКУША У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ МИСТЕЦЬКО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ НА ЗВУКОВИСОТНИХ УДАРНИХ ІНСТРУМЕНТАХ</i>	153
Терлецька Л. М.	<i>СИСТЕМА ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ</i>	160
Тягло Н. В.	<i>НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ З ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ</i>	168
Халло О. Є.	<i>КРИТЕРІАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ</i>	174
Чувасова Н. О.	<i>КОНЦЕПЦІЯ ФОРМУВАННЯ ЗДАТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ УНІВЕРСИТЕТУ</i>	179
РОЗДІЛ V. СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА		
Замашкіна О. Д., Рубан А. К.	<i>ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ПРАКТИЦІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ</i>	185
Лещенко О. Г., Тимчишин І. В.	<i>ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ КІБЕРСУЇЦИДУ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ</i>	193
РОЗДІЛ VI. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ		
Муравська С. В.	<i>ПОТЕНЦІАЛ АКАДЕМІЧНОЇ СПІЛЬНОТИ У РОЗВИТКУ ПРОЦЕСІВ МЕМОРІАЛІЗАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ)</i>	199
Сяська І. О.	<i>ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ ЯК НЕОБХІДНОГО СКЛАДНИКА ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УНІВЕРСИТЕТІ</i>	205

РОЗДІЛ VII. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ

Байдюк Л. М.

*РОЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ФОРМУВАННІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....*211

Bartosh O. P.

*EDUCATIONAL ASPECTS OF FORMING ECOLOGICAL RESPONSIBILITY
FOR MILITARY PERSONNEL TRAINING ABROAD.....*217

РОЗДІЛ VIII. ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Soloviova O. V.

*PECULIARITIES OF TEACHING ENGLISH GRAMMAR TO ENGINEERING
STUDENTS OF TECHNICAL HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS
WITH DIFFERENT LEVELS OF LANGUAGE TRAINING.....*224

РОЗДІЛ IX. ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

Невмержицька О. В., Пагута М. В.

*ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛЯ
ТЕХНОЛОГІЙ ЗАСОБАМИ ЦИФРОВИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ.....*229

Паска Т. В.

*ДИСТАНЦІЙНІ ТА ЦИФРОВІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ
У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ.....*236

CONTENTS

SECTION I. GENERAL PEDAGOGY AND HISTORY OF PEDAGOGY

Batyuk L. V. <i>HIGHER EDUCATION IN THE USA: A HISTORICAL AND RETROSPECTIVE ANALYSIS, TRENDS AND STATISTICS</i>	9
Kurchatova A. V. <i>THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO DISCOVERING MECHANISMS OF IMPLEMENTING SUPERVISION IN EDUCATION</i>	27
Frolov D. O., Harashchenko A. P. <i>EMPIRICAL ANALYSIS OF THE PERCEPTIONS OF NATURAL SCIENCE TEACHERS IN THE ZAPORIZHZHIA REGION REGARDING THE STATUS AND PROSPECTS OF STEM EDUCATION</i>	35

SECTION II. THEORY AND METHODOLOGY OF TEACHING (IN THE FIELDS OF KNOWLEDGE)

Girich Z. I. <i>COMPARATIVE ANALYSIS OF VERB CATEGORIES IN ENGINEERING COMMUNICATION IN UKRAINIAN AND TURKIC LANGUAGES</i>	42
Dubliak O. O. <i>CRITERIA-BASED APPROACH TO FORMING MONOLOGICAL COMPETENCE OF A YOUNG SCHOOL STUDENT USING MEDIA EDUCATION</i>	50
Liubar R. O. <i>THE DEVELOPMENT OF SIGNING AUDITION IN THE PROCESS OF VOCAL AND CHORAL TRAINING</i>	55
Mandiuk A. R. <i>PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ASPECTS OF TEACHING PHYSICS TO STUDENTS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS</i>	60
Rudenko N. P., Bot L. P., Martsenisnko V. O. <i>FORMATION OF SOCIAL AND COMMUNICATIVE SKILLS OF STUDENTS OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS AT THE UKRAINIAN LANGUAGE CLASSES UNDER PROFESSIONAL GUIDANCE</i>	67
Turchenko G. F., Totska S. I. <i>STUDYING THE REVOLUTION OF DIGNITY AND THE CURRENT RUSSIAN-UKRAINIAN WAR (2014–2024) IN SCHOOL HISTORY COURSES AND THE UNIFIED STATE EXAM/NATIONAL MATRICULATION TEST</i>	73
Shevtsova L. S. <i>FORMATION OF SOCIAL COMPETENCE IN THE PROCESS OF SPEECH ACQUISITION BY FUTURE LANGUAGE TEACHERS</i>	83
Shulha L. M. <i>INNOVATIVE APPROACHES IN TEACHING ARTS AND TECHNOLOGY IN PRIMARY EDUCATION</i>	89

SECTION III. CORRECTIONAL PEDAGOGY

Barna K. V., Chekan O. I. <i>THEORETICAL FOUNDATIONS OF SPEECH THERAPY RHYTHMICS: AN INTERDISCIPLINARY APPROACH TO THE CORRECTION OF SPEECH DISORDERS</i>	96
---	----

SECTION IV. THEORY AND METHODOLOGY OF VOCATIONAL EDUCATION

Boguslavskiy V. V. <i>INNOVATIVE PHYSICAL TRAINING FOR EXTREME CHALLENGES: A MODERNIZED FUNCTIONAL MODULE FOR FUTURE SECURITY AND DEFENSE SPECIALISTS</i>	103
---	-----

Volgushin D. S. <i>ORGANIZATIONAL AND PEDAGOGICAL SUPPORT FOR THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF IT SPECIALISTS</i>	111
Hadalín M. S. <i>FEATURES OF TRAINING FUTURE INFORMATION TECHNOLOGY SPECIALISTS AT UNIVERSITIES IN SLOVAKIA</i>	116
Hudzenko O. H., Fast O. L. <i>RESILIENCE APPROACH AS A METHODOLOGICAL BASIS FOR MODERNIZATION OF PRE-SERVICE TEACHERS' PROFESSIONAL TRAINING CONTENT</i>	122
Yevtyfiiev A. S., Reznik S. M. <i>FEATURES OF THE EXPERIMENTAL STUDY ON THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE MASTERS OF PHYSICAL CULTURE AND SPORTS FOR ORGANIZATIONAL ACTIVITIES</i>	132
Lytvynenko H. M. <i>DEVELOPING COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE LAW BACHELORS IN FOREIGN LANGUAGE CLASSES</i>	138
Pryshupa Yu. Yu., Konoplianyk L. M., Bereznikova N. I. <i>ACTIVATION OF SPECIALIZED VOCABULARY IN DEVELOPING PROFESSIONAL ENGLISH COMMUNICATION OF FUTURE ENGINEERS</i>	144
Ralo G. O. <i>FEATURES OF EFFECTIVE MASTERY OF SIGHT-READING BY APPLICANTS FOR HIGHER ARTISTIC AND PEDAGOGICAL EDUCATION ON PITCHED PERCUSSION INSTRUMENTS</i>	153
Terletska L. M. <i>TEACHING FOREIGN LANGUAGE SYSTEM FOR FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS</i>	160
Tyaglo N. V. <i>SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL BASES OF DEVELOPMENT OF TEACHERS' PROFESSIONAL COMPETENCE IN ORGANIZING STUDENTS' SCIENTIFIC AND RESEARCH ACTIVITIES</i>	168
Khallo O. E. <i>CRITERIA-BASED APPROACH TO THE PSYCHOLOGICAL-PEDAGOGICAL ORIENTATION OF THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE DOCTORS</i>	174
Chuvasova N. O. <i>THE CONCEPT OF FORMING THE ABILITY OF FUTURE TEACHERS TO CREATIVE ACTIVITY IN THE SYSTEM OF PROFESSIONAL TRAINING OF THE UNIVERSITY</i>	179
SECTION V. SOCIAL PEDAGOGY AND INCLUSIVE EDUCATION	
Zamashkina O. D., Ruban A. K. <i>INNOVATIVE PROCESSES IN SOCIAL WORK PRACTICE IN UKRAINE</i>	185
Leshchenko O. G., Tymchyshyn I. V. <i>DOMESTIC AND FOREIGN EXPERIENCE OF SOCIO-PEDAGOGICAL PREVENTION OF CYBERSUICIDE AMONG ADOLESCENTS</i>	193
SECTION VI. THEORY AND METHODOLOGY OF EDUCATIONAL MANAGEMENT	
Muravska S. V. <i>THE POTENTIAL OF THE ACADEMIC COMMUNITY IN THE DEVELOPMENT OF MEMORIALIZATION PROCESSES (ON THE EXAMPLE OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR)</i>	199
Siaska I. O. <i>FORMING AN INDIVIDUAL EDUCATIONAL TRAJECTORY AS AN ESSENTIAL COMPONENT OF THE EDUCATIONAL PROCESS AT THE UNIVERSITY</i>	205

SECTION VII. THEORY AND METHODOLOGY OF UPBRINGING

Baidiuk L. M.

*THE ROLE OF UKRAINIAN CHILDREN'S LITERATURE IN SHAPING
THE NATIONAL IDENTITY OF PRIMARY SCHOOL PUPILS.....* 211

Bartosh O. P.

*EDUCATIONAL ASPECTS OF FORMING ECOLOGICAL RESPONSIBILITY
FOR MILITARY PERSONNEL TRAINING ABROAD.....* 217

SECTION VIII. SECTION IX. PEDAGOGY OF HIGHER SCHOOL

Soloviova O. V.

*PECULIARITIES OF TEACHING ENGLISH GRAMMAR TO ENGINEERING
STUDENTS OF TECHNICAL HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS
WITH DIFFERENT LEVELS OF LANGUAGE TRAINING.....* 224

SECTION IX. INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN EDUCATION

Nevmerzhytska O. V., Pahuta M. V.

*FORMATION OF INFORMATION-DIGITAL READINESS OF TECHNOLOGY
TEACHERS USING DIGITAL EDUCATIONAL RESOURCES.....* 229

Paska T. V.

*DISTANCE AND DIGITAL EDUCATIONAL TECHNOLOGIES
IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS.....* 236

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗКРИТТЯ МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ СУПЕРВІЗІЇ В ОСВІТІ

Курчатова А. В.

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри дошкільної освіти

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

просп. Героїв України, 9, Миколаїв, Україна

orcid.org/0009-0006-7369-0200

kurchat67@gmail.com

Ключові слова: коучинг, менторинг, фасилітація, супервізія, підтримка, психолого-педагогічний супровід педагога, наставництво, професійний розвиток педагога, педагогічна діяльність, освітнє середовище.

У статті проаналізовано різні наукові підходи до трактування терміна «супервізія», зміст якого акцентує увагу на тому, що супервізія – погляд згори на професійну ситуацію не лише іншого професіонала, а насамперед свій власний погляд. Наголошено, що в умовах динамічних змін в освіті, високого рівня професійного навантаження та зростання психологічної напруги педагога потребують не лише підвищення кваліфікації, а й системної підтримки, яку може забезпечити супервізія. Відзначено, що фокус у супервізії спирається на різні моделі, які мають мету, цілі, завдання, форми, методи, прийоми та принципи. Досліджено специфічні особливості та сучасні вимоги до впровадження супервізії, а саме: ролі та стилі супервізора, функції супервізії; акцентовано увагу на такі основні супервізорські ролі, як «учитель», «фасилітатор» (терапевт) і «консультант».

Окрему увагу приділено ролі супервізора як фасилітатора професійного зростання, здатного створити безпечний простір для обговорення складних ситуацій, обміну досвідом та побудови партнерських відносин у педагогічному колективі. Наголошено, що супервізія є важливим елементом професійного розвитку сучасного педагога, яка сприяє підвищенню якості освітнього процесу та зростанню професійної компетентності й особистісному становленню педагога.

У контексті трансформаційних процесів в освіті та зростаючих вимог до якості викладання обґрунтовано необхідність упровадження супервізійної практики як засобу емоційної стійкості та педагогічної самосвідомості.

Акцентовано увагу на необхідності впровадження супервізійної практики в освітнє середовище як ефективного засобу підтримки педагогів у процесі вирішення професійних труднощів, подолання емоційного вигорання та розвитку рефлексивного мислення.

Зроблено висновок, що супервізія є потужним інструментом розвитку, який забезпечує не лише підвищення професійної ефективності педагога, а й позитивно впливає на якість освітнього процесу загалом. Упровадження супервізії як складової частини професійної діяльності педагога сприяє формуванню стійкої професійної ідентичності, підвищує мотивацію до навчання та саморозвитку, а також покращує психоемоційний клімат в освітньому середовищі.

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO DISCOVERING MECHANISMS OF IMPLEMENTING SUPERVISION IN EDUCATION

Kurchatova A. V.

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Preschool Education
Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Heroes of Ukraine Ave., 9, Mykolaiv, Ukraine
orcid.org/0009-0006-7369-0200
kurchat67@gmail.com*

Key words: *coaching, mentoring, facilitation, supervision, support, psychological and pedagogical support for teachers, guidance, professional development of teachers, teaching activity, educational environment.*

The article analyzes various scientific approaches to interpreting the term «supervision», emphasizing its essence as a «view from above» on a professional situation – not only from another professional's perspective, but primarily one's own.

It is emphasized that in the context of dynamic changes in education, high levels of professional workload, and increasing psychological pressure, educators require not only professional development but also systemic support, which supervision can provide.

The focus of supervision is based on different models that encompass aims, objectives, tasks, forms, methods, techniques, and principles.

The article explores specific features and modern requirements for implementing supervision, particularly: the roles and styles of a supervisor, supervision functions, and highlights three key supervisory roles: «teacher», «facilitator» (therapist), and «consultant».

Special attention is given to the role of the supervisor as a facilitator of professional growth, capable of creating a safe space for discussing complex situations, sharing experiences, and fostering partnerships within the teaching staff.

Supervision is recognized as a crucial element of a modern educator's professional development, contributing to the quality of the educational process, the growth of professional competence, and personal development.

In the context of educational transformations and increasing teaching quality demands, the article substantiates the need to implement supervisory practices as a tool for emotional resilience and pedagogical self-awareness.

Emphasis is placed on integrating supervisory practices into the educational environment as an effective means of supporting teachers in addressing professional challenges, overcoming emotional burnout, and developing reflective thinking.

It is concluded that supervision is a powerful developmental tool that not only enhances a teacher's professional effectiveness but also positively influences the overall quality of the educational process. Incorporating supervision into a teacher's professional activities promotes the formation of a stable professional identity, increases motivation for learning and self-development, and improves the psycho-emotional climate in the educational environment.

Постановка проблеми. Сучасна освіта стрімко змінюється, вимагаючи від педагога не лише високого рівня фахової підготовки, а й здатності до постійного професійного зростання, саморефлексії та адаптації до нових викликів. Традиційні форми методичного супроводу часто не відповідають потребам педагогів у глибокому осмисленні власного досвіду, емоційної підтримки та розвитку професійної ідентичності. У цьому контексті дедалі

більшого значення набуває супервізія – особлива форма професійної допомоги, що поєднує елементи наставництва, коучингу, менторингу, фасилітації та психолого-педагогічного супроводу.

Розглянемо детальніше сучасні терміни, що визначають роль педагога в парадигмі нової освітньої траєкторії.

Наставництво – це довготривалий процес підтримки та супроводу педагогів, спрямований на їх

адаптацію, професійне вдосконалення, розширення компетенцій та підвищення ефективності викладання [3].

Коучинг – це процес індивідуальної або групової підтримки, спрямований на розвиток особистих чи професійних навичок та досягнення конкретних цілей [18].

Менторинг – це процес підтримки й розвитку, у якому досвідчений фахівець (ментор) допомагає менш досвідченій людині (менті) освоїти нові навички, набуті знань і вдосконалити професійні компетенції [5].

Фасилітація – це процес, у якому фасилітатор допомагає групі людей досягти спільної мети, знайти рішення проблеми або розв'язати конфлікт, не нав'язуючи власної думки, а створюючи умови для ефективної співпраці та обговорення [5].

Психолого-педагогічний супровід педагога – це комплексна система заходів, спрямована на створення сприятливих умов для розвитку та професійної діяльності вчителя. Він охоплює психологічну підтримку, методичну допомогу та сприяє створенню комфортного освітнього середовища.

Незважаючи на певну схожість запропонованих форм, супервізія в освіті має унікальний психолого-педагогічний вимір, орієнтований на глибоку рефлексію, емоційну підтримку та професійну автономію педагога. Саме тому супервізія дедалі частіше розглядається як комплексна форма підтримки в умовах освітніх трансформацій і викликів сучасності.

Супервізія фокусується на розгляді професійних ситуацій із метою глибокого аналізу та рефлексії. Основний акцент – на підтримці емоційного стану, розв'язанні проблем і забезпеченні якісного виконання завдань. По суті, супервізія – це «наше професійне дзеркало», яке допомагає педагогу краще зрозуміти себе, свої реакції, стратегії, виклики і рішення.

У країнах Європи та Північної Америки супервізія давно є усталеною практикою підтримки педагогів, натомість в українській освітній системі її впровадження лише набирає обертів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Супервізія як поняття виникла значно раніше, ніж її сучасні інтерпретації в педагогіці. Хоча термін «супервізія» часто асоціюється з психологією чи соціальною роботою, у педагогіці її основи були закладені ще у 1950–1980-х роках ученими, які працювали над розвитком учительських компетентностей через спостереження, рефлексію та етичне наставництво. До вчених, які істотно вплинули на розвиток супервізії у педагогіці (особливо у ХХ ст.) належать: Morris Cogan (один із перших, хто теоретично оформив клінічну супервізію у педагогіці. Його концепція передбачала спостереження за викладачем під час уроку з подальшим

аналізом і зворотним зв'язком); Carl Glickman (розробив диференційований підхід до супервізії, коли стиль супервізора змінюється залежно від потреб і рівня розвитку вчителя. Розрізняв директивну, колаборативну та недирективну супервізію); Michel Foucault (його ідеї про спостереження, владу і «погляд» вплинули на критичні підходи до супервізії, особливо на питання, чи не є супервізія формою контролю).

Дефініція «супервізія» (supervision) перекладається з англійської мови як «нагляд, спостереження, завідування, керівництво» або означає «здатність погляду вглиб». Концепція супервізії (лат. «super» – зверху, «visio» – бачення) виникла і міцно утвердилася в галузі психологічного консультування, охорони здоров'я, широко використовується у соціальній роботі. В українській мові у змістовному плані найближчим поняттям є «наставництво» у значенні допомоги, професійного спілкування з досвідченішими колегами. Супервізор (куратор, наставник) має давати поради і направляти [3].

До сучасних українських дослідників супервізії належать: Н. Бугайова, О. Головіна, І. Іванюк, С. Івашньова, О. Кисла, С. Толочко, Л. Харітоненко та ін.

Так, І. Іванюк, авторка дослідження «Супервізія та інтервізія у роботі педагога» (2018), уперше в Україні порівняно розглянула підходи до супервізії та інтервізії на основі зарубіжного та вітчизняного досвіду [7].

С. Івашньова у статті «Супервізія в діяльності освітнього тренера» (2018) розглядає супровід тренерської діяльності в післядипломній освіті педагогів. Авторка виокремлює потребу нормативного оформлення супервізії, структури проведення та підготовки фахівців-супервізорів в Україні [8].

С. Толочко та О. Кисла у праці «Супервізія у формуванні професійної майстерності педагогів-філологів» досліджують застосування супервізії як інструменту професійного розвитку вчителів української мови й літератури. Авторки аналізують її історичний розвиток, типологію, характеристики моделей і позитивний вплив на педагогічну практику [16].

Питання загального змісту супервізії порушувалося у працях вітчизняних (А. Буднік, Н. Горішна, Р. Корнюшина, Г. Слезанська, С. Ставкова) та зарубіжних (А. Браун, А. Боурн, Д. Джейкобс, Д. Мейер) дослідників.

Так, С. Ставкова працювала над теорією й історією супервізії як професійної діяльності соціального працівника, у тому числі в контексті неперервної освіти (2016–2018), хоча більше у межах соціальної, а не шкільної, освіти [12].

Проведений аналіз вітчизняних наукових робіт показує, що теоретичні та практичні аспекти

супервізії розвиваються в різних сферах, таких як психологія, педагогіка, соціальна робота та ін. Проте питання професійної підтримки педагогічних фахівців залишаються надалі актуальними, зважаючи на те, що педагогічним працівникам доводиться зараз працювати в різних умовах: дистанційного навчання, з дітьми з особливими освітніми потребами та ще й в умовах війни. А ще вік, стать, професійний стаж, сімейний статус, кількість дітей у родині, інформаційне перевантаження, пов'язане з інтенсивним розвитком ІКТ і здійсненням реформ в освітній галузі. Цей перелік можна продовжувати.

Позитивний потенціал супервізії – психоемоційна підтримка. В умовах війни, втрат, тривоги та нестабільності педагог стикається з вигоранням. Супервізія дає безпечний простір для того, щоб «виговоритися», почути «ти не один/одна», нормалізувати емоції; для рефлексії та відновлення професійної ідентичності. Освітняни часто втрачають зв'язок із початковою місією. Супервізійна робота допомагає пригадати «навіщо я тут», переосмислити свою роль у нових умовах; розбір складних кейсів (діти з ООП, агресивна поведінка, небажання навчатися, психологічна травматизація); супервізія – це місце, де педагог може розібрати ці ситуації з досвідченим фахівцем, не боячись осуду; зменшення почуття самотності. Учасники супервізійних груп часто кажуть: *«Я думала, тільки в мене так. Виявляється, це нормально»*; профілактика професійного вигорання. У контексті реформ, ІКТ, постійної адаптації педагог втомлюється бути «гнучким». Супервізія допомагає розставити пріоритети, зменшити самозвинувачення.

Оскільки в системі освіти України інститут супервізії лише починає формуватися, цілком закономірною є недостатність наукових праць, які окреслюють мету, завдання, зміст, структуру супервізії як технології розвитку професійної компетентності педагогічних та науково-педагогічних працівників.

Мета статті – висвітлення сутності супервізії як інноваційного інструменту професійного розвитку педагога, роз'яснення особливості стратегії супервізії (мета, форми, методи, функції, моделі, ролі, стилі, принципи супервізора), аналіз її ролі у забезпеченні якості освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні супервізія розглядається як підтримка педагога, котрий може сфокусуватися на своїх труднощах у роботі з дітьми, колегами, керівництвом, зрозуміти їх причину, можливість поділитися своїми думками, сумнівами, занепокоєнням, знайти шляхи вирішення, розділити відповідальність за ухвалення рішень із супервізором. Супервізія має велике значення для розвитку професій-

ного рівня, професійних знань, умінь і просто для особистісного зростання педагога.

Термін «супервізія» тлумачиться як комплекс заходів із надання професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам на добровільних засадах, що сприятиме вдосконаленню їхньої професійної діяльності та професійному розвитку, – таке визначення надано в Наказі МОН від 14.06.2024 № 855 [9].

У психолого-педагогічній науковій літературі поняття супервізії має неоднозначне трактування. Так, Н. Гусак, Н. Кобаченко, В. Назарук та ін. описують зміст супервізії у теоретичних знаннях, навичках та професійних діях; проблемах саморозуміння та саморозкриття; стосунках працівника з іншими; труднощах, що виникли в роботі з конкретним отримувачем послуг; емоціях та відчуттях працівника соціальної сфери щодо проблем отримувача соціальних послуг. К. Шкуро вбачає в педагогічній супервізії дієвий метод профілактики емоційного вигорання, який «передбачає виявлення консультативної допомоги педагогу в галузі подолання професійних труднощів». О. Павлова розуміє супервізію як «інноваційну технологію», «багатофункціональний за змістом феномен, який впливає на вирішення професійних та життєвих проблем». Н. Пеньковська наголошує на тому, що супервізія є своєрідним фундаментом для розвитку професійно-практичних навичок та є найбільш ефективним процесом в особистісному та професійному зростанні практика [2].

Для розуміння місця супервізії у педагогічному процесі в системі освіти дорослих варто взяти до уваги визначення М. Пономаренко, що розглядає педагогічне супервізорство як «педагогічний процес, який ґрунтується на міжсуб'єктній рівності в діалозі, рівноправних конструктивних взаємостосунках між супервізором та тим, хто проходить супервізію, які базуються на гуманних цінностях, та розуміння один одного з метою спільного напрацювання особистого унікального знання в конкретній педагогічній ситуації та особистісного зростання обох сторін» [8].

Заслуговує на увагу позиція І. Астремської, яка розглядає супервізію як спосіб подолання емоційного вигорання фахівців, які інтенсивно працюють із людьми [2].

Для нашого дослідження кожне визначення є важливим. Поняття «супервізія» належить до найбільш суперечливих тлумачень у сучасній педагогіці, психології та соціології. Очевидно, що сьогодні єдиного загальновизнаного підходу до визначення поняття «супервізія» немає.

Виходячи з нормативної бази, запропонованої МОН України, супервізія є важливим складником професійного розвитку сучасного педагога, що забезпечує підтримку, розвиток навичок та

підвищення якості освіти. Вона допомагає педагогам вирішувати складні ситуації, адаптуватися до змін та знаходити ефективні підходи до роботи.

Загальною метою супервізії є професійний та особистісний розвиток педагогів. Спеціалісти допомагатимуть педагогам долати професійні труднощі, протидіяти стресу, запобігати професійному вигоранню та зміцнювати позитивну самооцінку [9].

Мета супервізії в освіті: підвищення якості викладання; розвиток професійної самосвідомості педагога; формування навичок рефлексії; профілактика емоційного вигорання; створення безпечного простору для обговорення труднощів; розвиток командної взаємодії у педагогічному колективі [9].

Серед провідних завдань супервізії є створення атмосфери довіри, спільного дослідження та діалогічності, що сприяє професійному становленню та розвитку фахівців.

Традиційні цілі супервізії: забезпечення професійного розвитку практика; стимуляція розвитку спеціальних навичок і компетенції для підвищення якості роботи; експертиза професійної діяльності фахівця, збільшення відповідальності фахівця з відношення до стандартів професійної психологічної допомоги.

Процес супервізії може здійснюватися через реалізацію спеціальних, властивих лише супервізії, функцій. У контексті проблеми нашого дослідження до цільових функцій слід віднести: розвиваючу функцію, функцію педагогічної підтримки, функцію фасилітації (полегшення, допомоги), корекційну функцію [6]. Ці функції не завжди сумісні. Через особливі навантаження у своїй професійній діяльності багато педагогів пов'язують супервізію з бажанням отримати емоційну підтримку і розвантаження, тобто віддають перевагу підтримуючій функції, яка в такому разі спрямована виключно на профілактику «синдрому емоційного вигорання» (burn-out).

Супервізор (куратор, наставник) має давати поради і направляти, застосовуючи різні методи та прийоми. Усі методи, що будуть у супервізії, з точки зору І. Ушакової [17], треба обговорити: рольові ігри та вправи, техніки драми для програвання чи репетиції проблемних ситуацій; презентації з ілюстраціями та діаграмами; перегляд спільного відеоматеріалу з презентованої теми; заповнення та аналізу опитувальників, орієнтованих на самооцінювання; зображення скульптур на групових супервізіях тощо. Варто обговорити на етапі досягнення домовленості, щоб обидві сторони могли поділитися своїми навичками та почуттями стосовно використання різних методів у діяльності, адже нав'язана техніка навряд

чи буде продуктивною та посилить бажання не відкриватися. Для повноцінного розуміння процесу необхідно застосовувати шерінг, який використовується для створення атмосфери довіри та емпатії між учасниками, даючи їм змогу ділитися своїми думками та почуттями, що сприяє глибшому взаєморозумінню та особистісному зростанню, та фідбек (зворотний зв'язок): Keer on doing (заохотити та надихнути колегу робити те, що він/вона вже добре вміє, висловити вдячність, висвітлити досягнення, похвалити за старання та підкреслити внесок); Stop doing (запобігти діям, що блокують прогрес, попередити можливі помилки, окреслити, що треба покращити, вказати на очікувані зміни й терміни цих змін); Start doing (стимулювати зміни – віднайти й розвинути сильні боки людини, надати їй інформацію для подальшого професійного розвитку, визначити результат, який ви від неї очікуєте).

Супервізор – це наставник і консультант, який допоможе, підтримає, навчить новому та поділиться досвідом; це фасилітатор, який допомагає налагоджувати роботу з педагогіки партнерства [6].

Сьогодні існує досить багато моделей супервізії, які застосовуються в освітній практиці [15]:

- модель наставництва (mentorship), що базується на передачі досвіду старших колег молодшим педагогам;
- колегіальна супервізія (peersupervision), яка передбачає обмін досвідом і спільне вирішення професійних завдань;
- рефлексивна модель, яка акцентує увагу на аналізі практичних кейсів і розробленні індивідуальних рішень для конкретних ситуацій;
- коучингова модель, що спрямована на розвиток конкретних навичок і досягнення поставлених цілей через індивідуальну роботу із супервізором.

Ефективна організація супервізії у закладах освіти потребує чіткого планування, визначення ролей супервізора та учасників, а також розроблення процедур взаємодії. Практика показує, що ключовими елементами є: визначення мети та завдань супервізії; формування групи супервізії; розроблення графіка й формату супервізійних зустрічей [16]. Знання про існуючі моделі й уміння в них працювати є основою для супервізора. Використання цих моделей потребує від супервізорів усвідомлення того, які навички і прийоми роботи будуть адекватними для різних стадій розвитку супервізованого. Залежно від вибраної моделі супервізору необхідно враховувати таке: рання стадія – від супервізора потрібна більша активізація підтримуючої ролі стосовно супервізованого, середня стадія – стадія професійного росту – потрібна консультативна орієнтація, а на останній – застосування консультативного фокусу в роботі.

А. Браун та А. Боурн пропонують індивідуальну, групову та колегіальну форми супервізії. Окремо виділяють у груповій супервізії такі її різновиди, як обернена та заміщена [4]. Кожна форма має свої сильні та слабкі боки, свої переваги та недоліки, не є універсальною, а потребує гнучкого використання залежно від умов та запиту. Головне завдання – навчання через досвід, підвищення компетентності в ході професійного міжособистісного спілкування. Найбільше меті та цілям нашого дослідження відповідають групова супервізія й особлива її форма – командна, тому що вона найкраще підходить до роботи з колегами, що працюють у закладах освіти.

Існує кілька варіантів (форматів) проведення супервізії у контексті команди, кожен із яких можна використовувати окремо або в комбінації з іншими: індивідуальні зустрічі, зустріч із двома працівниками закладу освіти, групова супервізія, перехресна командна супервізія, консультації, консультації «рівний – рівному». Основні супервізорські ролі – «учитель», «фасилітатор» (терапевт) і «консультант» і додаткові ролі – «експерт», «менеджер» і «адміністратор». Кожна з ролей припускає наявність специфічних стратегій, які пропорційно використовуються у роботі із супервізованим. Уміння гнучко використовувати ці функціональні ролі залежно від запиту робить процес супервізії більш ефективним.

Ураховуючи процес надання допомоги і підтримки супервізованому, існують супервізорські стилі, які умовно можна поділити на ефективні: стиль, спрямований на вирішення завдань (проблем), міжособистісно-сензитивний стиль; прихильний стиль; та неефективні: аморфний, не підтримуючий, терапевтичний. А також можна виокремити підтримуючий, директивний, інструктивний, конфронтаційний, інтерпретаційний стилі. Стиль взаємодії супервізора та супервізованого містить три компоненти, такі як тактика спілкування, орієнтація на завдання чи процес, стиль навчання, викладання [3].

Процедура надання професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам ґрунтується на основоположних принципах: людиноцентризму, доступності, відповідальності, академічної доброчесності, академічної свободи, добровільності, гуманізму [9].

Зазначимо, що супервізія повинна допомагати професійному зростанню та сприяти навчанню впродовж життя як супервізанту, так і супервізору,

і не хотілося б, щоб супервізія перетворилася на формальність або «модний тренд» без справжнього занурення, бо ефект буде мінімальний.

Супервізор також повинен постійно вдосконалюватися, розвиватися і не відмовлятися від допомоги більш досвідченого колеги. Яким би професійним не був фахівець, він насамперед людина, і йому ніколи не завадять допомога та професійна підтримка. Спеціалісти-наставники, зокрема, допомагають педагогам долати професійні труднощі, протидіяти стресу, запобігати професійному вигоранню та зміцнювати позитивну самооцінку. Результатом педагогічного супроводу є рішення й дія, що веде до прогресу в розвитку супроводжуваного/супервізованого.

Висновки та перспективи подальших розробок у цьому напрямі. Теоретичний та практичний досвід різних країн світу відрізняється від українського, тому особливості стратегії супервізії не можуть бути формально перенесені в умови українських реалій. Може йтися лише про їх імплементацію, тобто переорієнтацію традиційної системи з максимальним урахуванням усіх основних чинників, які прямо чи опосередковано впливають на процес. Це має бути теоретично обґрунтований процес поетапних змін, які стосуються концепції, змісту, форм і методів організації діяльності, критеріїв та інструментарію.

Незважаючи на інтерес до теми, існує неоднозначне розуміння усієї сутності супервізії, тому потребують уточнення мета, завдання, зміст, структура супервізії як технології розвитку професійної компетентності педагогічних та науково-педагогічних працівників.

На нашу думку, супервізія повинна стати ефективним і сучасним засобом організації професійної освіти педагогів і має всі ресурси як для підвищення якості фахової діяльності, так і для гармонізації професійного та особистісного розвитку, а також зниження негативного впливу праці, активізації механізмів самозбереження, вдосконалення, подолання зовнішніх і внутрішніх обмежень саморозвитку. Тому необхідна не лише підготовка супервізорів, а й формування культури довіри в освітньому середовищі.

Отже, варто зауважити, що повністю вилучити з роботи педагога професійний стрес та емоційне вигорання у сучасних умовах майже неможливо, але цілком імовірно істотно зменшити їхній руйнівний вплив на психологічне й фізичне здоров'я особистості, застосовуючи супервізію як інструмент.

ЛІТЕРАТУРА

1. Hawkins P., Shohet R. Supervision in the Helping Professions. Milton Keynes, UK : Open University Press, 1989.
2. Астремська І. Супервізія як засіб подолання емоційного вигорання соціального працівника. *Sworld*. 2014. Т. 15. № 1. С. 65–75. URL: <https://www.sworld.com.ua/konfer34/185> (дата звернення: 25.07.2025).
3. Астремська І. Супервізія: профілактика та корекція емоційного вигорання працівників професій допомоги : монографія. Миколаїв : ЧНУ ім. Петра Могили, 2024. 132 с.
4. Браун А., Боурн А. Супервізор у соціальній роботі: Супервізія догляду в громаді, денних та стаціонарних установах / пер. з англ. Т. Семигіної. Київ : Пульсари, 2003. 240 с.
5. Єфіменко С. Нові професійні ролі сучасного педагога. 2019. URL: <https://cusu.edu.ua/ua/konferenc-19-20/ix-mizhnarodna-naukovo-praktychna-onlain-internet-konferentsiia-problemy-ta-innovatsii-v-prirodnycho-matematychnii-tekhno> (дата звернення: 27.07.2025).
6. Запорожцева Ю. Стратегія супервізії (наставництва) як підтримка професійного розвитку сучасного педагога. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 69. Т. 1. С. 70–73.
7. Іванюк І. Супервізія та інтервізія у роботі педагога. *Психологія та психосоціальні інтервенції*. 2018. Т. 1. С. 36–42.
8. Івашнюва С. Супервізія в діяльності освітнього тренера. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки»*. 2018. № 3. С. 96–107.
9. Наказ МОНУ № 1313 «Деякі питання організації та проведення супервізії» від 18 жовтня 2019 р.
10. Постанова Кабінету Міністрів України № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» від 21.08.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#n18> (дата звернення: 25.07.2025).
11. Програма підвищення кваліфікації тренерів супервізорів у сфері загальної середньої освіти від 21.05.2025. URL: <https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2025/05/uied-63ag-21.05.2025.pdf> (дата звернення: 17.07.2025).
12. Ставкова С. До питання вивчення та використання супервізії як соціальної технології. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2016. № 3. С. 178–190.
13. Андрощук І.М. Супровід діяльності центрів професійного розвитку педагогічних працівників: керівництво для тренерів : навчально-методичний посібник. Київ. 2021. 132 с.
14. Типове положення про проведення супервізії впровадження Концепції «Нова українська школа» / уклад. Н. Клокар, О. Нікулочкіна. Київ, 2018. 6 с.
15. Толочко С. Формування риторичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. Серія «Педагогічні науки»*. 2020. Вип. 8(164). С. 51–59.
16. Толочко С., Кисла О. Супервізія у формуванні професійної майстерності педагогів-філологів. *Педагогічна академія: наукові записки*. 2025. № 15. С. 68–74.
17. Ушакова І. Особливості супервізії у соціальній роботі. *Наукові праці*. 2010. Вип. 144. Т. 156. С. 80–84.
18. Цюпак І. Сутність дефініції «тьютор» у сучасному просторі дошкільної освіти. *Підготовка сучасного педагога дошкільної та початкової освіти в умовах розбудови Нової української школи : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Херсон : Борисфен-про, 2018. С. 51–53.

REFERENCES

1. Hawkins P., Shohet R. (1989) Supervision in the Helping Professions. Milton Keynes, UK: Open University Press.
2. Astremaska I. (2014) Superviziia iak zasib podolannia emotsiinoho vyhorannia sotsialnoho pratsivnyka [Supervision as a means of overcoming emotional burnout of a social worker]. *Sworld : zb. nauk. pr.* T. 15, № 1. P. 65–75. Available at: <https://www.sworld.com.ua/konfer34/185> (accessed 25.07.2025).
3. Astremaska I. (2024) Superviziia: profilaktyka ta korektsiia emotsiinoho vyhorannia pratsivnykiv profesii dopomohy [Supervision: Prevention and correction of emotional burnout of helping professions workers]. Mykolaiv: Vyd-vo ChNU im. Petra Mohyly. 132 p.
4. Braun A., Bourn A. (2003) Supervisor u sotsialnii roboti: Superviziia dohliadu v hromadi, dennykh ta statsonar. ustanovakh [The supervisor in social work: Supervision in community, day and residential care]. Transl. from English by T. Semyhinoi. Kyiv: Pulsary. 240 p.
5. Yefimenko S. (2019) Novi profesiini roli suchasnoho pedahoha [New professional roles of the modern teacher]. Available at: <https://cusu.edu.ua/...> (accessed 27.07.2025).

6. Zaporozhtseva Yu. (2020) Stratehiia supervizii (nastavnytstva) iak pidtrymka profesiinoho rozvytku suchasnoho pedahoha [Supervision (mentoring) strategy as support for the professional development of the modern teacher]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti...* № 69, T. 1. P. 70–73.
7. Ivaniuk I. (2018) Superviziia ta interviziia u roboti pedahoha [Supervision and intervention in the teacher's work]. *Psykhohiia ta psykhosotsialni interventsii: naukovyi zhurnal*. T. 1. P. 36–42.
8. Ivashnova S. (2018) Superviziia v diialnosti osvitnoho trenera [Supervision in the activity of an educational trainer]. *Naukovi zapysky. Seriia «Psykhologo-pedahohichni nauky»*. Nizhynskiy derzhavnyi universytet im. M. Hoholia. № 3. P. 96–107.
9. MONU. (2019) Nakaz № 1313 «Deiaki pytannia orhanizatsii ta provedennia supervizii» [Order No. 1313 «Certain issues of the organization and implementation of supervision»], 18 October.
10. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2019) Postanova № 800 «Deiaki pytannia pidvyshchennia kvalifikatsii pedahohichnykh i naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv» [Some issues of advanced training of pedagogical and scientific-pedagogical workers]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#n18> (accessed 25.07.2025).
11. (2025) Prohrama pidvyshchennia kvalifikatsii treneriv supervizoriv u sferi zahalnoi serednoi osvity [Program for professional development of trainer-supervisors in general secondary education]. Available at: <https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2025/05/uied-63ag-21.05.2025.pdf> (accessed 17.07.2025).
12. Stavkova S. (2016) Do pytannia vyvchennia ta vykorystannia supervizii iak sotsialnoi tekhnolohii [On the issue of studying and using supervision as a social technology]. *Pedahohika i psykhohiia profesiinoy osvity*, № 3, pp. 178–190.
13. Androshchuk I.M. (2021) Suprovid diialnosti tsentriv profesiinoho rozvytku pedahohichnykh pratsivnykiv: kerivnytstvo dlia treneriv [Support of professional development centers for pedagogical workers: a guide for trainers]. Kyiv. 132 p.
14. Klokhar N., Nikulochkina O. (2018) Typove polozhennia pro provedennia supervizii vprovadzhennia Kontseptsii «Nova ukrainska shkola» [Typical regulation on the implementation of supervision within the Concept «New Ukrainian School»]. Kyiv. 6 p.
15. Tolochko S. (2020) Formuvannia rytorychnoi kompetentnosti vykladachiv u pislidyplomnii pedahohichnii osviti [Formation of rhetorical competence of teachers in postgraduate education]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Chernihivskiy kolehium» im. T.H. Shevchenka. Seriia: Pedahohichni nauky*. Vyp. 8 (164). P. 51–59.
16. Tolochko S., Kysla O. (2025) Superviziia u formuvanni profesiinoy maisternosti pedahohiv-filolohiv [Supervision in the formation of professional mastery of philology teachers]. *Pedahohichna Akademiia: naukovyi zapysky*. № 15. P. 68–74.
17. Ushakova I. (2010) Osoblyvosti supervizii v sotsialnii roboti [Peculiarities of supervision in social work]. *Naukovi pratsi: Naukovo-metodychnyi zhurnal*. Vyp. 144. T. 156. P. 80–84.
18. Tsiupak I. (2018) Sutnist definitsii «tiutor» u suchasnomu prostori doshkilnoi osvity [The essence of the definition «tutor» in the modern space of preschool education]. In: *Pidhotovka suchasnoho pedahoha... konferentsii*. Kherson: TOV «Borysfen-pro». P. 51–53.

Дата першого надходження рукопису до видання: 22.08.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 15.09.2025

Дата публікації: 20.10.2025

Науковий журнал

Педагогічні науки: теорія та практика

№ 3 (55), 2025

Комп'ютерна верстка – С.Ю. Калабухова
Коректура – І.М. Чудеснова

Підписано до друку: 20.10.2025.
Формат 60×84/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум. друк. арк. 28,36.
Замов. № 1125/857. Наклад 100 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.